

(המשך מעמוד 15)

בכנים, בעיות מורכבות, כדבריו של נביא מדע-התיק שורת, מרשל מקלוהאן, המדיום הוא המסר. הטל-וויזיה עיצבה את החיים, ולא להיפך.

צופה-הטלוויזיה, העובד בדריכות אחרי השידור, מקבל רוסם חוק מאוד מאישיותו של האדם, כשהדגש הוא על הפנים. הוא שם לב לרטט באפו של אריאל שרון, להבעות הרמאטיות של מנחם בגין, לדיבורו החלקלק של ש"מ עזר פרוט, לרצינותו המהססת של יצחק רבין. אך אין הוא יכול לשים לב לתוכן דבריהם.

וזו חווייה שכל מי שהופיע בטלוויזיה התנסה בה. הצופים יעירו למחרת היום על "הופעתו", על חזותו החיצונית, על מראה פניו ונימת קולו, אך כימעט לעולם אינם זוכרים מה אמר, אלא אם כן הסתפק בהשמעת סיסמה אחת או שתיים. סיסמה כזאת היא בהכרח רדודה, פשטנית, שדופה.

כאשר מהזנה הטלוויזיה את המבשר העי קרי של התיקשורת והמוניות והתעמולה הפרי ליטית, היא הופכת כל דבר ל"איש". המח' לוקות העמוקות מועמדות. הבעיות הגדולות הופכות למליצות. הדגש עובר למאבקים פרי טיים, לרכילות, להשמצות אישיות, ל"משי כרים" אישיים.

במדינה נורמלית, כמו גרמניה וצרפת, שבהן אין שאלות-קיום עמוקות המחייבות הכרעות, אין בכך רע. לגרמני הממוצע, השאלה החשובה העיקרית היא באמת אם הלמוט שמידט או פראנק-יוזף שטראוס מוכשרים יותר לנהל את המדיניות הכלכלית בעת מיתון. אך במדינה העומדת בפני שאלות קיומיות הרות-גורל, שעצם קיומה עדיין אינו מובטח, ושעליה להחליט בין כמה אלטרנטיבות מסוככות — תופעה זו היא אסון.

בחלל הריק הזה הסתובבו כמה מליצות בעלות תוכן מועט ואף שיקרי — "אוטונומיה", "פשרה טריטוריאלית", "פער חברתי", "עצמאות כלכלית" — תוך העלמת השאלות האמיתיות. ואילו האירועים הפוליטיים המר-כזיים, שריתקו את תשומת-הלב כימעט באופן בילעדי, היו מאבק פרס-רבין, ההשמצה האחרונה שהטיח ארי אל שרון בפני שימחה ארליך או להיפך, "סערה בכנסת", אמצעי-התיקשורת האחרים נדבקו באופנה זו, והרכילות תפסה את מעשה את מקומו של הדיווח לעומק.

באווירה זו נעלם הדיון הלאומי. מי שהתי עקש נכזה אות, מצא את עצמו כשודיים.

ואכן, במהלך תש"ס התנהל כל הויכוח הלאומי הרציני בין תנועות קטנות, "שוליות", ניציות ויוניות, ימניות ושמאליות — ואילו הכוחות הפוליטיים העיקריים היו שקועים בביצה רדודה של איר-לונגטיות, במיסגרת של "קונסנזוס לאומי" שיטחי, עקר, סביל, שלא היה מסוגל להתמודד אף עם שאלה אחת משלל שאלות-הקיום של המדינה והחברה.

אופנה חביבה

ביצה זו ספגה אל תוכה כל קבוצה או תנועה חדשה, שלא היתה בעלת חוסן רעיוני מוצק. לא רק תנועת ד"ש, שגולדה בתוך הביצה ושכלל לא התימרה לפרוש ממנה, אלא גם תנועה כמו שלום עכשיו נפלה במהלך תש"ס קורבן למשיכה הדביקה של "קונסנזוס". שלום עכשיו נולדה בתשל"ח, בשיא הדיון על השלום הישראלי-מצרי, ותרמה תרומה מוגבלת אך חשובה לווי כוח זה. היא גייסה המונים, ביטאה את מצבי-הרוח ה"יוני" שנוצר בארץ בעיקבות ביקורו של אנוור אל-סאדאת.

ויכוח זה הסתיים — לפחות זמנית — עם השגת השלום בתשל"ט וכינון הנורמליזציה בתש"ס. הויה עברה לשטח אחר — הקרב על השטחים המוחזקים, המאבק על השלום הכולל, ובעיקר — המילחמה בין ישראל והעם הפלסטיני.

תנועת "שלום עכשיו" הפכה את עצמה כדת-רדונטית לגבי שאזות-ימור אלה. לגבי המאורעות הגדולים של השנה, שנבעו מהן קודם לא נשמע כלה, או שהיה קודי-ענות חלושה. היא יכזה למחות על תופעות-הזוואי מישניות, אך לא יכזה לנגוע בעיקר.

הדבר בלט בראשית תש"ס, בכנס שנערך בושינגטון מטעם עורכי כתבה-העיתון הישראלי ניו אוטלוק, לדיון בבעיה הישראלית-פלסטינית. אנשי שלום עכשיו הרי פיעו בה כנציגים של אופנה חביבה, לא כנציגי גישה חדשה, הנושאת בחובה פתרונות של ממש.

הדבר נבע מאופניה של התנועה, שכוחה היה ביכולתה לאחד את המוני היונים מכל הרמיים — החל במפלגת-העבודה ושרידי ד"ש וכלה בגופים רדיקליים, מפני שלא קבעה עמדות ברורות ומפורטות. במאבק על השלום הישראלי-מצרי זה היה תרון גדול. אך כאשר הזדקרו במרכז הבמה בעיות שלגביהן לא היה קיים קונסנזוס יוני, נדמה התנועה, למעשה היתה כפופה לוטו של מיפ-לגתי-העבודה, ומאחר שזו דבקה בכל כוחה ב"קונסנזוס הלאומי" של בגין, לא יכלה גם שלום עכשיו לחרוג ממנו. אלא במשך שעה קלה ולמרחק של חצי צעד, כאשר נפוצו שמועות על כוונתם של כמה מראשי התנועה להפוך את התנועה לנכס אלקטוראלי ולהתייצב בשמה בבחירות לכנסת, התערער כוחה-הפעולה שלה עוד יותר, פעולותיה — כמו עריכת הפגנה נגד השג רירויות שעמדו לנטוש את ירושלים — נראו כצעדים כיווץ זה.

להתפתחויות הגדולות של תש"ס לא היתה

התנועה רדונטית, וכמיזא לא יכזו נציגיה להיות מועמדים לתואר איש-השנה.

פיטריה באופק

אם לא בא איש-השנה משורות מנהג-השלום, הוא לא בא גם משורות צה"ל. אדם שהתקרב בתש"ס לתואר איש-השנה היה הרמטכ"ל, רבי-אנוף רפאל ("רפול") איתן. הוא הפך למעשה שר-הביטחון של המדינה, מאחר שמנחם בגין לא היה מסוגל — ואולי גם לא היה מעוניין — למנות שר-ביטחון חדש, שיעמק בתפקיד זה בתפקיד מלא.

איש-השנה תשל"ח, עזר וייצמן, מינה את רפול כרמטכ"ל מפני שיעד לו מראש תפקיד מוגבל מאוד. וייצמן לא היה רק שר-ביטחון חזק, שביקש להכתיב בעצמו את מדיניות-הביטחון לכל פרטיה, אלא שהיה גם מעין רמטכ"ל-על, כמו שהיה משה דיין עד מילחמת יום-הכיפורים. כאיש-צבא מיקצועי, בעל נסיון עשיר במיב-

ארץ-ישראל העובדת הלאומנות של גוש-אימונים. הוא הקדיש חלק ניכר ממירצו וממשאביו לחינוך חיילים אנאלפבתיים בצה"ל, מאמץ שנשא פרי חיובי. אך כאשר ניסה לכפות על קציניו ויתור על שכר-ייום לטובת קרן ביטחונית, תוך שימוש בשיטות פסולות ביותר: הוא הפיץ בצבא טופס מודסט, שעליו נדרשו לחתום מי שסירבו להצטרף ל"התנדבות" זו. אך הנסיון כולו, שגם מנחם בגין הצטרף אליו, נתקל בהתי נגדות פאסיבית אך מאסיבית ושקע.

כאשר גברו ההתקפות על הטלוויזיה, על כי אינה משקפת, כביכול, את החיוב במדינה, מצא הרמטכ"ל אלטרנטיבה. הוא יזם את השימוש בכלי הצבאי — גלי צה"ל — לשם הקמת טלוויזיה מתחרה שתשדר בתשמ"א בשעות-הבוקר תמונה אחרת של ישראל — כולה חיובית, חסרת-פגמים ושופעת-אור, כנהוג במיטב המישטרים הקומוניסטיים.

כאשר גברו ההתקפות על הטלוויזיה, על כי אינה משקפת, כביכול, את החיוב במדינה, מצא הרמטכ"ל אלטרנטיבה. הוא יזם את השימוש בכלי הצבאי — גלי צה"ל — לשם הקמת טלוויזיה מתחרה שתשדר בתשמ"א בשעות-הבוקר תמונה אחרת של ישראל — כולה חיובית, חסרת-פגמים ושופעת-אור, כנהוג במיטב המישטרים הקומוניסטיים.

ידן ובגין בהפגנה של "שלום עכשיו" מול מיישרד ראש-האמשלה בירושלים

הורכב. רפאל איתן, איש-המושב, היה נציג גם הפולט ביותר בצה"ל.

תחת שילטונו — ובלי ספק בהנחייתו — נמשך תהליך המחילה והחנינה לפרשנים, "לאומיים". אחרי שהסעיר את המדינה בתשל"ט, כאשר המתיק את עונשו של הסגן דניאל פינטו, שרצח אזרחים ערביים אחרי מיבצע-לי-טאני, המתיק הרמטכ"ל בתש"ס את עונשו של פושע מילחמה אחר, שהואשם בהריגת אזרח בלבנון: סגן אלוף אריה שדה.

על חיילים שהורשו בבית-הדין הצבאי בגניבת כמור יות גדולות של חומר-נפץ, כדי לפוצץ מוסדות-דת ער-ביים, הוטלו עונשים מגוחכים, אחרי שהתביעה הצבאית יתרה על סעיף-האישום העיקרי. ואילו על אנשי גוש-אמונים, שהיכו בתשל"ט את הילי-יצה"ל הבלתי-חמור שים בקרב הגדול על גן-הירק של נאות-סיני, הוטלו עונשים אבסורדיים. אלה הומתקו על-ידי מפקד-האזור, ולבסוף הורשו לרצות את העונש הסימלי שנשאר ב"עבודה לטובת הציבור".

כצורה מוזרה דמה המושבניק מתל-עדרשום, כן ארץ-ישראל העובדת, בגישתו ובערכיו לגנרל אמריקאי במילחמת ויאט-נאם.

מישורת בודדת

שום חייל לא עמד על מישרת בודדת יותר מאשר האזרח, איש-המוסד לשעבר, שנשלח על-ידי מנחם בגין לייצגו לקאהיר. אליהו בן-אלישר נסע לקאהיר, כשכליבו תיקנות רבות. בואו בישר רשמית את כינון ה"נורמליזציה" — שהיתה צריכה להיות המאורע העיקרי של תש"ס. אילו היה כזה, היה אליהו בן-אלישר הופך, כימעט אוטור מטיח, לאיש-השנה תש"ס.

הוא לא היה כזה.

כבר למחרת ה"נורמליזציה קדרו השמיים מעל ליחסים הישראליים-מצריים, בעיקבות המאורעות ביחסי ישראל-פלסטין. בן-אלישר, כנציג אישי של בגין וכשותף מובהק של מדיניותו, לא יכול היה לרכך משבר זה. להיפך, בעל כורחו הרחיף אותו, והפך בעצמו סימלו הבלוט ביותר. סיפורו של השלום שהחמיץ — ואולי הות' מץ — הוא חלק מן הסיפור המרכזי של תש"ס, שהעניק לה את איש-השנה שלה.

צעים ובעבודות-מטה, סמך וייצמן על עצמו. ברפול ראה איש-ביצוע בלבד, מוציא-לפועל של פקודות, ולכן התעלם מהשקפותיו המדיניות הלאומיות ומגישתו הצי-בורית.

כל השיקולים האלה נהפכו על פיהם כאשר התפטר וייצמן וניצור חלד ריק אריה. על פי העיקרון שהטבע אינו סובך חלד ריק, הוא התמלא עדידי המאסה הקרובה ביותר — הרמטכ"ל.

איתן נשאר ממושע ביחסיו עם הממשלה. אך הממ' שלה עצמה הפכה תלויה יותר ויותר ברמטכ"ל, סמ' כותו הצבאית היתה עתה בלתי-מערורית. הדבר לא בא לידי ביטוי חריף בתש"ס, ועל כן לא הפך הרמטכ"ל איש-השנה. אך הדבר יכול להשתנות בתשמ"א.

בסוף תש"ס היה זה איתן שהכתיב במידה רבה את המדיניות הביטחונית. שהגתה את צה"ל במילחמתו באוייב היחיד שהעסיק אותו במשך כל השנה — האוייב הפלסטיני. מילחמה זו התנהלה בשלוש זירות שונות ושלובות. צה"ל לחם בלבנון, בעצמו ובאמצעות שליח, רב-סרן סעד דאדא. הוא לחם בשטחים המוחזקים נגד האוכלוסיה הפלסטינית, באמצעות המימשל הצבאי. והוא לחם — בעזרת שרותי-הביטחון — בפידאיון. שפעלו בישראל עצמה ובשטחים הכבושים.

היתה זאת מילחמה "מזוככת" מטיבעה, שבה השתמשו שני הצדדים כאמצעים שלא נהניו להם כבוד והיזה.

אך באופק עלו עננים מסוג אחד — דמויי פיסליה. העידן הגרעיני בישר את בואו למרחב. עיראק פעלה בקדחתנות כדי להגיע ליכולת גרעינית. ולוב ביקשה להשיג יעד זה על-ידי מתן סיוע למאמץ הגרעיני של פאקיסטאן. מדען צרפתי חשוב הכריז כי ישראל כבר מצוידת ביכולת זו. אך החיזיון של "מאונ-אימה גר-עיני" ישראלי-ערבי לא יכול היה להרגיע איש.

לעידן הגרעיני, יעלה את הסיכ' סוך הישראלי-ערבי לרמה איסטרטגית שונה לחלוטין. כמנויין השנים של המדינה היתה תש"ס "שנה שקטה" מבחינה צבאית — אך סימנים רבים העירו שהמזב עקוד להשתנות בתשמ"א. בינתיים השיפע רפאל איתן בשטחים אחרים. הוא ניסה לכפות על המדינה מערכת-ערכים משלו — תערי בת מיוחדת-במדינה של נוסטלגיה לערכי ההתנדבות של